

Osobni dohodak u Europi u 21. stoljeću

Izvršni sažetak

Uvod

Pitanje plaća od početka gospodarske krize privlači posebnu pažnju na europskoj razini. Promjene u gospodarskom upravljanju, prije svega unutar Europskog semestra, potakle su rasprave o mehanizmima određivanja plaća. Dok su, sveukupno, režimi pregovaranja o plaćama ostali relativno stabilni u mnogim zemljama, najznačajnije promjene dogodile su se u državama članicama koje su se suočile s težim gospodarskim okolnostima.

Ovo izvješće pruža usporedni prikaz ishoda pregovaranja o plaćama u državama članicama EU-a i Norveškoj. U njemu se predstavlja i raspravlja o kretanju osobnih dohodaka imajući u vidu različite režime pregovaranja o plaćama te se sagledava poveznica između kretanja osobnog dohotka i kretanja produktivnosti (u smislu nominalnih i stvarnih jediničnih troškova rada).

U izvješću se također razmatraju različiti sustavi i razine minimalnih plaća trenutačno u Europi te se provodi računovodstvena simulacija pomoću hipotetskog scenarija minimalne plaće određene na 60 % prosječne nacionalne plaće (s nekim alternativnim scenarijima za usporedbu), a sve to kako bi se odredile i procijenile razine i sustavi minimalnih plaća u Europi te kako bi se raspravilo o mogućnostima i poteškoćama koordinacije u vezi s ovim pitanjem.

Politički kontekst

Ugovorom o funkcioniranju Europske unije plaće su izričito isključene iz niza područja u kojima EU ima nadležnost intervenirati te se u njemu izričito priznaje autonomija socijalnih partnera u pregovaranju o plaćama. Usprkos tome određivanje plaća već je najmanje dva desetljeća tema raznih izjava ili preporuka o plaćama i politika povezanih s plaćama koje su donijele europske institucije poput Europske komisije, Europskog vijeća, pa

čak i Europske središnje banke. U posljednje je vrijeme to pitanje često prisutno u mnogim političkim instrumentima i forumima, među kojima valja istaći preporuke Komisije koje proizlaze iz Europskog semestra te pokušaj 2013. da se ustanovi tripartitni dijalog o kretanjima na području plaća. Te se intervencije moraju sagledati u svjetlu nemonetarnih politika unutar institucijskog okvira ekonomske i monetarne unije te poziva na pojačanu koordinaciju makroekonomskih politika, s jedne strane, te fiskalne politike i politike plaća s druge strane.

Osnovni pokazatelji

Kretanja osobnih dohodaka u svjetlu različitih režima pregovaranja o plaćama

Kolektivno dogovorena plaća, u većoj mjeri nego naknada za stvarno obavljene rad, naizgled funkcionira kao osiguranje zaposlenicima u kriznim vremenima. On ne prati dosljedno fluktuacije u rezultatima rada.

Slično mnogim drugim studijama, nije pronađena jasna veza između sustava pregovaranja i povezivanja osobnog dohotka s produktivnošću tijekom srednjoročnog razdoblja. Različiti režimi mogu proizvesti slične rezultate, a slični režimi mogu proizvesti različite rezultate u smislu povezivanja osobnog dohotka s produktivnošću (u smislu nominalnih jediničnih troškova rada).

Gledajući distribucijske aspekte plaća u smislu stvarnih jediničnih troškova rada ili udjela plaća u gospodarstvu, opći je trend bio smanjenje udjela plaća u većini država članica. Samo je u Češkoj, Finskoj i Ujedinjenoj Kraljevini udio plaća rastao. Ipak, povratak prema povećanju uočen je u mnogim državama članicama u razdoblju tijekom i nakon krize. Dok je najčešće opaženi pad udjela plaća bio jednako raspoređen u svim vrstama režima pregovaranja,

ciklički povratak rastu najviše se uočio u nedecentraliziranim režimima. Ovo se, međutim, ne može potpuno odvojiti od činjenice da u državama koje su bile najviše pogođene krizom (i stoga su iskusile najveće rezove plaća) nije došlo do takve promjene trenda.

Na sektorskoj razini, razlike u smislu kolektivno dogovorenih plaća povećale su se s vremenom između javnog (lokalne vlasti i državne službe) i privatnog sektora obuhvaćenog studijom (metalni, kemijski, maloprodajni i bankarski sektor).

Politike i razine minimalnih plaća u Europi: računovodstvena vježba

Iako sve države članice EU-a imaju mehanizme određivanja minimalnih plaća, postoji širok raspon u smislu sustava i stvarnih razina minimalnih plaća te s obzirom na raširenost slabo plaćenih poslova. Raspravljalo se o uspostavi zajedničkih kriterija za politiku minimalnih plaća (primjerice zajednički prag od 60 % nacionalnog prosjeka). Učinak uspostave takvih zajedničkih kriterija znatno bi se razlikovao među zemljama, a ovisno također o stupnju i načinu koordinacije (od potpuno dobrovoljnog do središnjeg reguliranog).

Najveće institucionalne poteškoće za takvu koordinaciju najvjerojatnije bi se pojavile u zemljama u kojima se minimalna plaća određuje kolektivnim pregovaranjem jer bi to značilo mijenjanje sustava (primjerice uspostava zakonske minimalne plaće kao temelja za određivanje plaća kolektivnim ugovorima) ili visoku razinu koordinacije s aktivnostima socijalnih partnera na nacionalnoj razini.

Kvantitativni učinak, mjereno kao udio radnika koji su trenutačno ispod hipotetske minimalne plaće EU-a od 60 % nacionalnog prosjeka, također bi se značajno razlikovao među državama: najveći bi bio u baltičkim zemljama, Njemačkoj, Irskoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Ujedinjenoj Kraljevini, a najmanji u Belgiji, Francuskoj, nordijskim zemljama, Portugalu i Slovačkoj.

U hipotetskom slučaju koordinirane politike minimalnih plaća, zemlje u kojima bi institucionalni učinak zajedničke politike minimalnih plaća EU-a bio najveći su one u kojima bi kvantitativni učinak bio najmanji i obrnuto. To je stoga što zemlje s kolektivno utvrđenim minimalnim plaćama imaju manji udio slabo

plaćenih radnika te bi zato učinak zajedničke politike bio manji od onog u zemljama sa zakonski određenim minimalnim plaćama. Veliki je izuzetak Njemačka gdje kolektivno dogovorene minimalne plaće postoje istodobno s najvećim udjelom slabo plaćenih radnika.

Kriterij minimalne plaće od 60 % prosječne nacionalne plaće nerazmjerno bi utjecao na žene i mlađe radnike jer te skupine češće imaju slabo plaćene poslove. Najveći učinak bio bi u sektorima osobnih usluga i malim poduzećima.

Političke smjernice

Kolektivno dogovorena plaća često se zanemaruje u raspravama o kretanjima osobnog dohotka: nema dostupnih usklađenih podataka, a postoji i trajni nedostatak podataka i saznanja o mehanizmima određivanja plaća. Ipak kolektivno dogovorena plaća važna je odrednica stvarnog osobnog dohotka u mnogim zemljama te je komponenta dohotka na koju uključeni subjekti mogu najviše utjecati. Stoga je potrebno bolje razumijevanje načina na koji je kolektivno dogovorena plaća povezana sa stvarnim osobnim dohotkom.

U vezi s dvama središnjim pokazateljima koji sažimaju kretanja osobnog dohotka u odnosu na kretanje produktivnosti (nominalni i stvarni jedinični troškovi rada), važno je uočiti neke nedostatke: njihovo trenutačno tumačenje usredotočeno je samo na njihovu promjenu u određenom razdoblju, dok se u biti zanemaruju njihove početne razine i startne točke u usporedbi s drugim zemljama.

Postojeći ugovori kategorički isključuju plaće iz nadležnosti EU-a. Stoga bi bilo koji oblik koordinacije politika minimalnih plaća iziskivao značajne promjene u ugovorima ili neki oblik dobrovoljne meke koordinacije na razini vlada ili socijalnih partnera.

Iako sve države članice trenutačno imaju neki oblik minimalnih plaća, širok raspon sustava diljem država otežao bi koordinirani pristup. U načelu bilo koji oblik koordinacije bio bi vjerojatno lakši u državama sa zakonskim sustavima minimalnih plaća negoli u državama u kojima se o minimalnim plaćama kolektivno pregovara. Mehanizmi mekog prava, međutim, mogli bi omogućiti razvoj zajedničkih okvira istodobno poštujući nacionalne institucionalne razlike.

Dodatne informacije

Izvišće *Pay in Europe in the 21st century* (Osobni dohodak u Europi u 21. stoljeću) dostupno je na <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1380.htm>

Za više informacija obratite se Jorgeu Cabrita, voditelju istraživanja, na jca@eurofound.europa.eu